

РЕНЕСАНСА ФИНАНСИЈА

Данас су свету догађају крупне промене у сфери финансирања друштва и његових потреба. Паралелизам између уже економске сфере развоја и финансија губи све више свој примарни значај. Сад се не може више ствар поставити тако да се првенство даје економским феноменима, а финансијски запоставља као нешто мање важно ако не и споредно.

Извлачење финансија из сплета елементарних друштвених појава и давање већих и скоро примарних квалитета је у развијеним земљама запада. Ако се класици народних економија свих боја и нација могу сматрати као покретачи идеје о превалентном утицају финансијске сфере на економски живот, што се даош запазити кроз цео деветнаести век, а нарочито при крају тог века (немачко-аустријски писци), међуратно раздобље двадесетог века, и поратни период, открили су нове путеве развоја финансија. Никле су не само свеже идеје него и чврђене многе законитости, посебно на монетарном подручју. Да ли је то сумрак и напуштање фискалних финансија или само њихово привремено удаљавање из научне у стручне сфере мора се испитати. Међутим несумњиво стоји чињеница да је дошло до преображаја у коме се постављају и решавају крупна питања еко-финансијских односа.

Еволуција финансија јако је изражена у последњих педесет, шездесет година. Зато је створен појам тзв. модерних које по нечему треба битно да се разликују од тзв. класичних финансија. И ако то на први поглед изгледа само формални моменат суштина тога је много дубља. Еволуција финансија није се остварила, како се то лаички замишља само у техничком процесу њеног деловања или у инструментима и средствима већ, далеко више, у основној концепцији која их одређује. Мада је ноторно да савремене финансије извлаче одређену поуку од класичних, користећи често исте поступке, ипак је примена и коришћење ових поступака по циљу потпуно различита.

Наравно да се развој финансија да пратити кроз развој државе и њеног политичког и економског система, који су и сами временом показивали знаке еволуције.

Као што се данас негира и напушта идеја о држави класичног фискалног типа тако се напори управљају ка што већем сужавању до крајње могућих граница активности државе у финансијској сфери и наравно њено посвећивање класичним функцијама које су јој

својствене. То је процес који је ишао паралелно са процесом дееконимизације државе и свођења њених економских функција на праву меру.

Држава се по концепцији савремених финансија ипак не мора више уздржавати да утиче на приватне финансијске активности које се препуштају деловању слободног финансијског (монетарног и кредитног) тржишта. Али ту њена интервенција мора бити обазрива.

Данас, кад издаци државе прелазе 30 па чак и 50 постоака националног дохотка она у домену подстицања производње, деловања на социјалне друштвене токове преко расподеле и запошљавања има знатну улогу. Ту улогу она треба да обавља на веома флексибилан начин. Код избора тога начина, држава мора показивати спремност да појединим својим акцијама не ремети нормалне токове развоја.

У литератури, како економској тако и финансијској, дошло је до велике пометње око дефинисања читавог низа појмова. Политичке промене су изазвале дубоке реперкусије на финансије и њене феномене. Оне то још увек чине. Прелаз читавог низа источних европских држава са дириговано-планске на тржишну привреду, учинио је своје, па је не само у економској него и у финансијској сфери остало много нејаснога и недореченога. То се сигурно односи у првом реду на читав низ економских и финансијских институција.

Концепт тзв. јавне економије релативно је још увек присутан и са не малим утицајем. Чим се било какав јавни колективитет конституише, он се већ мора окренути, да би опстао, према расходима, али и изворима средстава за покриће расхода тј. приходима. Ти јавни расходи и приходи чине, према схватању аутора западног света тзв. јавну нетржишну економију (Е. Р. N. M. *Economie publique* поп *marshande*)¹⁾. Повезивање ове економије са тржишном извршено је путем заснивања бројних финансијских односа изражених преко финансијских и фиксалних интервенција кроз догације, субвенције, кредите, регресе и сл.

Расходи државе, који пре неколико деценија нису скоро били познати, представљају данас знатан део буџетских издатака или издатака других јавних фондова. То су расходи на финансирање еколошких потреба. Њихова улога у јавним издацима је све знатнија, па тиме и у јавним практичним и теоретским финансијама. Проучавају се дејства ових расхода на глобалну економију, што чини још више приближавање економије и финансија. Ако се ови расходи схвате као интервенција државе, онда та интервенција није само финансијска односно економска него и здравствена, социјална и хумана.

Јавне финансије, дефинисане на врло различите начине, час уже час шире, представљале су деценијама, ако не и вековима, јукосницу целокупне финансијске сфере, посебно оне везане за делатност државе и њене прерогативе у погледу фискалних давања (пореза, такса, царина и др.). Владавина јавних финансија уклапа се у раздобље већег богатства у свету и националног мира, али и грађанског

¹⁾ Elisabeth Vessillier: *Economie publique*, Paris, Masson, 1977.

утицаја на јавне расходе и опорезивање.) Привреда није осећала велику тежину деловања јавних финансија, нити су јавне финансије представљале одлучујући фактор за развој привредних процеса.

Али кад је први налет јавних финансија, као научне и практичне дисциплине, прошао отпочело је прилагођавање јавних финансија економским условима развоја и то у првоме реду у домену расподеле. То су јасно увидели многи научни ауторитети одобравањем примене високих прогресивних пореза као средства за промене у репартитији дохотка. Та репартитија дохотка требало би да иде у смислу његове веће исправке тј. социјализације и заступања етичких начела пореза (правичност и др.). Такво активирање јавних финансија, посебно у привредној сфери, морало се одразити и на њихову суштину. Преображај је извршен на тај начин што су државне финансије постале сад само „делимично јавне” примајући све више интервенционистички утицај не само на привреду већи и на друштво у целини. Ако се у науци покуша да утврде временски зачеци тог преображаја, онда се види да је он започео негде осамдесетих година прошлог века са раним Adolфом Wagnerom, па се наставља са каснијим Pigoum.)

Шумпетер, аустријски економиста и социолог који се сабрао сва искуства економске мисли Европе и Америке и извршио свестрану анализу економске историје, као савременик прве половине овога века, постигао је велики утицај и на пољу приближавања економије и финансија.

Француски аутори, посебно они између два светска рата нису показивали велику склоност за приближавање економских и финансијских теоријских проблема, а још мање за њихово повезивање и спајање. То се одражавало на финансијску науку заступљену у тој земљи све до седамдесетих година.) Међутим било је и аутора који су већ ишли правцем економизације финансија.) Да се приметити да су они упоредо са чистим јавним финансијама класичног садржаја улазили у проблеме тзв. финансијске економије, и ако је она прилично удаљена садржински и идејно од правих еко-финансија.

Данас финансије имају веома широк обим и јако разубен садржај. Па ипак се могу открити неколико основних области. Подела на финансије предузећа, као микроекономску појаву и финансије макро размера још је увек присутна, мада се Рубикон постепено прелази већ од седамдесетих година (време није тако прецизно). Монетарне финансије, за које никад није могло бити спорно да су садржински припојене финансијама, само су даље проширивале свој круг посматрања, па се то готово изродило у егалитет са финансијама,

2) Jozef Šumpeter: Повијест економске анализе, превод, Информатор, Загреб, 1975, стр. 791.

3) Adolph Wagner: Finanzwissenschaft. I i II. Leipzig, 1883. i 1890.

4) Gaston Jeze (Cour des Finance publique, Paris, 1936.), Louis Troabas (Institutions financieres, Paris, 1960 i др. новија издања), Maurice Duverger (Finances publiques, Paris, 1978.), Paul-Marie Gaudemet (Finances publiques)

5) Alain Barrere: Institutions financiere, Paris, 1972; Henry Laufenburger: Traité d'économie et de législation financière, četiri dela, Paris, 1950. i daljih godina.

тако да све више преовлађује гледиште да се савремене финансије исцрпљују у монетарним финансијама, јер се утицај финансијских фактора преноси и манифестује највише у монетарној области. Преко монетарних финансија држава остварује свој највећи утицај у финансијској сфери, далеко већи него фискалним путем.

Фискалне финансије још увек се формално налазе у своме класичном облику, али се њихова садржина знатно мења, пре свега у системским оквирима. Дошло је до промене у најважнијем делу фискалних финансија који обухвата порезе. Посматрано у таквим мерама порески системи и њихови делови тј. поједине врсте пореза све се више приближавају. Као научни и теоретски идеал постављају се два сходна захтева. Први је да се у оквиру пореских система изврши одређено сажимање и тим путем умањи број пореских врста, облика и подоблика. Тежња за синтетичним порезима, која је позната већ од можда почетка њиховог стварања, није могла да се развије и опстане у фискалној пракси великог броја земаља. Ако би се овде повлачила разлика између економски развијених и оних са мање развијеним или чак заосталим привредама, онда се да запазити да је унификација пореза и њихова синтетизација јача у развијеним привредама, мања у привредама у развоју, а најмања у економски заосталим нацијама. Па ипак ово се не може апсолутно тврдити. Бројни покушаји прелажења на савременије порезе који су синтетичне природе и претварање вишеструких у такве порезе били су присутни већ после завршетка рата и остварења јаче комуникације између развијених земаља и оних које то нису. То је доносила појава већег броја међународних економских и финансијских организација које су сарађивале са земљама у развоју преко зајмова и других облика финансијске помоћи. То се коренило прилазило анализи свих привредних токова ради стварања услова за привредни напредак. Фискална област постала је на тај начин незаобилазна да би се архаични системи пореза, такса, царина и других дажбинских давања унапредили и осавременили. Међутим за то су избијале бројне тешкоће и запрехе које су долазиле из врло неразвијених не само економских него и политичких, а можда највише социјалних односа. Два су главна подручја ометала уложене напоре, а то су својински односи засновани или на групној скоро племенској својини друштвених добара, са недовољно издеференцираним правима и обавезама и упрошћена структура економије са претежно екстензивним пољопривредним начином привређивања. Тако се фискалност појављује као надградња над постојећим односима, али некомпатибилна са њима и неспособна да им се прилагоди.

Док је први захтев за сажимањем пореза у оквиру датог система (порез на доходак као основ) и елиминацијом неадекватних и мање више застарелих пореза у суштини интерна ствар нације, дотле је други захтев далеко шири. Он би се могао изразити у интернационализацији пореских система и њихових облика. То се постиже хоmogенизацијом, зачетом између једног броја европских земаља задњих година шесте декаде. Не би ово могло значити да се покушаји нису јављали и раније, али је несумњиво значајно време седамдесе-

тих година. Приближавање се није могло остваривати са пореским системима у целини, већ само у неким основним областима. Како је расла међународна размена добара и како се осећала тенденција проширења те размене, најпре су хомогенизацијом били обухваћени тзв. територијални тј. гранични порези, дакле они чији фискални утицај морао осећати у више земаља, бар онима са којима се заснива трговинска размена. Оптерећење прелаза робе преко границе једне земље ометало је, због примене више различитих фискалних захватања, да се успешније обави промет. Ако се очекивало да се тај нежељени ефекат отклони у неком географски широком простору, то се није догодило. Тржишно уједињење привреде биле су пионири у парцијалној хомогенизацији фискалитета. Тако је настао чувени порез на додату вредност у оквиру Европске економске заједнице. Међутим не треба заборавити и да су у појединачним случајевима земаља ван те заједнице постојали покушаји да се тај порез уведе. Само то није успело у мери у којој се очекивало, па је услед одређених деформација готово престала примена.

Анализа стања у финансијама неких земаља, показала је да се хомогенизација примењује и у другим финансијским областима, у првом реду у монетарним финансијама. Та хомогенизација мање је инструментална а далеко више институционалне природе. Формирање великих међународних финансијско-монетарних и кредитних асоцијација створени су повољни услови праћења и истраживања целокупног монетарног кретања у свету, а тиме и утицају на њихов развој и токове. Улога Светске банке и Монетарног фонда, као и низа других међународних новчаних и банкарских институција, неких за ужа а неких и за шира подручја, омогућила је повезивање без мало свих монетарно-кредитних токова у великом делу света и на свим континентима.

Националне новчанично-емисионе банке вођене идејом учвршћивања и одбране вредности домаће валуте скоро непланирано вршиле су утицај на светску емисиону политику. Ако су поједине земље и подручја измицали том утицају, то је био знак њихове економске и организационе недораслости.

Гледања на савремене правце и токове финансија у свој укључности, како јавних, тако и еко-финансија, у многоме су се изменила у задњих двадесет година. Њихова активна улога у друштвеним збивањима свих нација потпомогла је и боље сагледавање привредног и целокупног друштвеног живота са циљем уочавања оних компоненти тих финансија које воде ка друштвеном напретку и националном и светском благостању. И то је данас примарни задатак и основна тежња финансија.

Dr MIODRAG MATEJIC
professeur titulaire dans la retraite de la Faculté de Droit de Niš

RENAISSANCE DES FINANCES

(Résumé)

Dans son article l'auteur expose les caractéristiques d'organisation d'institution et de contenu qui existent et qui existaient dans les domaines principaux du financement de la société et de ses besoins. L'auteur a pris comme cadre les circonstances dans la théorie et la pratique financières européennes. Dans ce sens on considère les qualités générales du développement des finances dans les pays de l'Occident particulièrement pour la période depuis la fin de la deuxième guerre mondiale avec la tentative de déterminer les distinctions parallèles de ce développement dans ces régions géographiques du monde.

Les conceptions sur les finances et sur leurs parties constituantes changeaient avec une grande vitesse. Le tirage des finances du noeud des phénomènes sociaux et la prestation des plus grandes qualités primaires a paru dans les pays développés de l'Occident. Les classiques de l'économie populaire de toutes les couleurs scientifiques et de toutes les nations présentent aussi les initiateurs des idées sur l'influence prévalue de la sphère des finances sur la vie économique. C'est là qu'on a trouvé la clé de l'éclaircissement de nombreuses apparitions socio-économiques et financières. C'est là que se trouvent les germes des finances nommés modernes dont le but de base est la liaison des cours économiques et financiers dans une unité. Il semble que les étapes des finances classiques (publiques) soient parcourues pour former les nouveaux contenus et capacités des finances dans lesquels ils sont soumis aux lois de l'économie du marché, même dans les domaines où ils étaient au cours des décennies sous une forte influence des décisions de l'Etat (écofinances).

Les deux leviers fondamentaux de tous les procès financiers (revenus et dépenses) changeaient leurs rôles et leurs places dans le payement des frais de tous les besoins de la société avec tendance de les adapter à une économie du marché moderne. Ce procès est terminé depuis longtemps dans les pays développés de l'Europe.

Др ПЕТАР КОЗИЋ

Редовни професор Факултета организационих наука у Београду

ГОДИНА 1960 — ИЗВОДИ ИЗ ЗАПИСА О ДОГАБАЈИМА У ПРВОЈ ГОДИНИ ПОСТОЈАЊА ФАКУЛТЕТА

...

Зато, када је јула месеца 1960. год. Београдски универзитет расписао конкурс за све наставнике и асистенте Правно-економског, Медицинског (са Стоматолошким одсеком) и Техничког (Машинског, Грађевинског и Електротехничког) факултета у Нишу (иако ће радити само прве године), ја сам поднео пријаву Матичарској комисији при Секретаријату Универзитета у Београду, изражавајући жељу да будем предавач Основа социологије на Правно-економском факултету у Нишу. Иако сам по Закону о универзитетима (пречишћен текст од 20. јула 1860 г.) могао да будем биран за доцента или вишег предавача, јер сам имао магистратуру и објављене радове, ипак сам се скромно определио за звање предавача.

Прошло је отада више од два месеца а ја нисам имао резултат; нико ми ништа није саопштавао. У међувремену сам провео годишњи одмор у Ровињу и десио се тамо баш када је умро професор Славко Вукосављевић. На последњој седници Социолошког друштва Србије односно његове годишње скупштине (1960 г.) којој је и он присуствовао као почасни председник, реферисао сам и ја у Секцији за социјалну патологију („О неким аспектима малолетничке делинквенције“). У Ровињу сам се видео и са Миком (Михаилом) др Поповићем, доцентом за социологију Филозофског факултета у Београду. И он је радио једно време са групом постдипломаца за социологију, којој сам и ја припадао од маја 1957. до маја 1959. год., на Катедри за филозофију при Филозофском факултету у Београду.

По повратку са годишњег одмора Аца и Крста (Александар Тодоровић, асистент Социологије на Филозофском факултету у Београду и Крсто Килибарда, проф. средње школе на раду на Филозофском факултету у Београду) ми рекоше да ми је др Кораћ (Вељко) референт по мојој пријави на конкурс и да се распитивао о мени.

— Бићеш сигурно примљен, рече ми Крста.

Седмог октобра 1960. год. на столу у канцеларији Завода (за прикупљање и обраду грађе за историју радничког покрета Србије, у Београду, у коме радим) чекала ме је препоручена пошиљка — коверат. У њему се налазила само два табака хартије. На једном стоји одлука Матичарске комисије да сам изабран за предавача Основа социологије на Правно-економском факултету у Нишу, а на другој обавештење секретара истоименог факултета да сам изабран

за хонорарног ванредног професора и да се позивам на седницу у Нишу, 11. октобра 1960. г., на којој ће се дискутовати по следећим тачкама дневног реда:

1. Избор декана и продекана
2. О наставном плану на Факултету
3. Предлози

Седница је заказана у Нишу на Факултету, у 15 часова.

...

Написао сам образложење захтева да ми се омогући споразумни престанак службе у Заводу. Са Едибом (Хасанагићем, директором Завода) сам разговарао: жао му је што одлазим али нема ништа против пошто ми се отвара боља перспектива за научно-истраживачки рад. „Ипак, рекао је, јави ми сигурно како ће изгледати твој нови статус. И ми припремамо нову систематизацију радних места и звања па, ако не добијеш неке повољније услове, остани и даље овде”. Обећао сам да ћу разговарати с њим после повратка из Ниша, пошто тамо присуствујем заказаном састанку за 11. октобар.

Нешто пре 15 сати стигао сам на Правно-економски факултет у Нишу. Никога нисам познавао од такође пристиглих наставника који су изабрани. Једино сам познавао Зорана (Христивоја Миљковића) који је, видим, секретар Факултета. Он ме упознао са неким колегама а онда смо ушли у салу за састанак (у ствари, то је била слушаона али клупа још није било). Састанак је водио друг (из Матичарске комисије) који је отворио састанак, укратко изнео рад Мат. комисије и прешао на дневни ред. Због још неразрешених персонално-кадровских проблема, одложено је да се на том састанку врши избор декана и продекана. Одмах се прешло на утврђивање наставног плана и предавача. Ја сам пред собом имао листу изабраних кандидата за наставни рад на овом факултету. Читам: ...

Састанку не присуствују сви али — већина да. За неке предмете нису се јавили кандидати. Нуди се др Сл. (Славољубу) Поповићу да држи Увод у правне науке, пошто нема другог предавача, а он до III године нема предавања из свог предмета (Управно право).

— Људи, схватите да ја нисам стручан за тај предмет. Одвојио сам се ја од те материје ... потребно ми је много напрезања. Не пристајем.

Остали су неваљали. Седамнаестог октобра, објављено је, мора почети настава.

— Имате ли Ви лично какав предлог у овој ситуацији, упитао сам др Поповића увидевши да је он ипак најближи том предмету.

— Да понудимо др Лукића (Радомира) са Правног у Београду, можда ће он пристати.

— Да га позовемо — сложили смо се сви.

— У случају да он не дође, држаћете Ви. А, ја сам сигуран да неће он пристати. Оптерећен је — говорио је др Бакић, обраћајући се Поповићу. Ми смо се насмејали. Славољуб се презнојавао.

До избора декана руководиће, у извесном смислу, старешине одсека. За старешину Правног одсека изабран је др Д. (Драгомир) Стојчевић а за таквог на Економском одсеку др Новаковић (Стојан).

Пошто је одлучено да се на посебним састанцима одсека правне питања везана за план и програм рада са студентима, дискутована су још нека општа питања. За недељу (16-ог октобра) је заказано свечано отварање факултета у Нишу коме ће бити присутни поред наставника и студената и други високи гости.

Од Зорана, секретара, тражен је увид у стање уписаних студената. Укупно је уписано (р) 359 (в), 1033. На Правном одсеку (р) 140 (в) 355.

Седница је трајала кратко. У наставку састали смо се да по одсесима решимо нека најконкретнија питања. У међувремену пришао ми је Баја (Крстић Ратко, п. председник Среског народног одбора и председник Факултетског савета Правно-економског факултета).

— Како је са станом? Јесте ли решили питање доласка?

— Када буду ваши станови готови, долазим. Сада, морам да путујем из Београда на ове часове.

— Неће то дуго да траје. За сада нека је тако.

За врло кратко време смо направили распоред часова. Др Стојчевић је са великим искуством. Ја сам узео уторак од 14—17 часова. Остали у друге дане. (Са састанка смо пожурили и због светла. Одједном је нестало струје. Има још доста да се уради. Добија се утисак да је све импровизација. Сале зврје празне. По која столица и сто, истина, нових, али без реда).

По завршетку седнице чекао ме је у канцеларији секретара мој асистент Марковић (Данило). Чуо сам да се стално интересовао како за свој избор тако и за мене. Пошли смо са њим и Зораном секретаром код „Парка“. Хтео сам да се мало одморим пре него продужим за Пирот куда сам намеравао на прославу 40-годишњице (14 и 15 октобра) оснивања Учитељске школе (пошто сам био наставник у њој). У хотелу „Парк“ пришао је и седео с нама у друштву и др Стојчевић. Он је стално указивао на потребне задатке и мере које би секретар са својим апаратом морао да изврши, да би настава заиста могла да без компромитације отпочне одређеног дана. Зоран га је слушао мрзовољно.

— Ако не будеш обезбедио клупе и остале услове за почетак наставе онда ћемо га одложити за који дан. Неспремност и деорганизација се не смеју осетити на почетку, обраћао сам се и ја Зорану.

— Све ћу ја то уредити. Идем за Београд. Они ме отуда зафркавају, одуговлаче.

Са Марковићем сам разговарао о начину рада са студентима и њиховој улози. Он је одмах изразио жељу да ће на постдипломски студиј (ванредно). Желео би што пре да има и докторску тезу...

Остао сам на крају са Зораном, сам... Прва оговарања чуо сам од њета:

— Мени ће господ Стојчевић да соли памет. Још мало па господа неће моћи ко како хоће. Ја ћу да заведем ред...

...

Двадесет и трећег октобра прикључио сам се Зорану и Марковићу који су кренули на IX интерфакултетску конференцију правних факултета у Сарајеву, која се одржава 24, 25 и 26. У возу ме др Стојчевић упознавао, радом, са овим наставницима и асистентима који су кренули на Конференцију у име Београдског и Новосадског Правног факултета. У Сарајево смо стигли увече. Добио сам собу код „Европе“, са Зораном. Пре нас, један дан, дошао је у Сарајево и Митић (Михаило), изабрани предавач на Факултету у Нишугу, иначе срески судија у Нишугу.

Рано смо легли. Зоран ми је давао информације о њему... Конференција је отпочела свој рад у сали Статистичког завода НР БиХ. Конференцију је отворио декан Правног факултета у Сарајеву. У председништво су ушли сви декани осталих правних факултета у земљи. Само наш факултет није био заступљен. Размишљао сам зашто др Стојчевић, као старешина Правног одсека у Нишугу, не представља наш факултет (одсек). А када су декани поздравили рад Конференције и притом честитали почетак рада нашем факултету у Нишугу, нико од нас то није прихватио. Наиме, Стојчевић и онда није устао да говори. Присутни су очекивали да се неко од нас појави. Мени је било незгодно да без споразума са Стојчевићем говорим у име нашег факултета, али ми је било криво да смо се оглушили о свему.

Продекан Правног факултета у Сарајеву дао је уводни реферат о основама реформе наставе на правним факултетима.

У паузи сам одмах пришао др Стојчевићу.

— Ипак је требало да неко од нас поздрави Конференцију, рекао сам.

— Знате, Козићу, то сте требали Ви. Мени је незгодно. Ја сам званични представник Београдског факултета. Незгодно је да ја говорим о нашем (нишком) неискуству, када људи знају да сам професор једног факултета са великим искуством.

— То је у реду, рекао сам. Али је требало у том случају да се договоримо. Ја нисам хтео без вашег знања да се представљам. Ви сте старешина Одсека. Можда је, ипак, требало да се, згодном приликом, у току Конференције појави и наш представник, додао сам.

— Да, да, молим Вас, припремите се Ви за такву прилику!

Остатак дана проведен је пленарној дискусији. Највише се говорило о тростепеном систему наставе. Скопљанци и Словенци су издвојили мишљење и они су већ приступили извођењу, по свом систему, настави првог, другог и трећег степена. Остали факултети су још увек у фази испитивања и коначног одлучивања.

Лежао сам у кревету а Зоран причао нове појединости. Божа Јовановић, продекан Правног факултета у Београду, коначно је отказао да буде декан у Нишугу.

— Кували смо га доста и он је скоро пристао али његова жена неће да чује. Цунка не жели да напусти Београд ни по коју цену.

Сутрадан је дошао и др Сл. Поповић. Он је новоизабрани ванредни професор на нишком факултету. На Конференцији је заузео место у председништву. То је други дан рада. Ја сам радио у заједничкој комисији за закључке по питањима тростепене наставе и услова за ванредно студирање. Поподневној седници нисам присуствовао. Глава ме је ужасно болела.

Трећег дана Конференције ишли смо колективно у једно индустријско насеље, Вогошће, где нам је показана фабрика „Тито“. То је индустријско предузеће за израду мотоцикла, веспи и других производа (посућа). Пре подне је прочитана резолуција у једној лепој сали у насељу, која је акламацијом прихваћена. Следећа, X интерфакултетска конференција правних факултета одржаће се у Скопљу. Скопски декан је изразио због тога задовољство. Тиме је рад ове конференције био завршен.

Свечани ручак био је у хотелу „Биоково“ у Вогошћу. Као и читаво време и овога пута су домаћини (Сарајевски правни факултет) показали пуно смисла за пријатно, удобно и срдечно расположење. Здравницу је одржао домаћин (декан Правног факултета), затим др Ланге (декан Правног факултета у Загребу) а онда и ректор Универзитета у Сарајеву.

После ручка ишли смо колективно успињачом на Требевић. То је врх изнад Сарајева који пружа идеалан панорамски снимак Сарајева. Већ сам био раније. То ми је други пут да долазим у Сарајево. Ишао сам опет до антикварне књижаре да видим шта може од књига да се набави за нашу факултетску библиотеку. Још јуче смо са Марковићем, Митићем и Поповићем нешто издвојили. Сада сам водио Зорана да подигне књиге поузећем.

То су прве књиге набављене за библиотеку Правног факултета у Нишу.

За Београд смо кренули 26. навече. Др Поповић ми рече да ректор (Београдског универзитета) Б. Борислав Благојевић има намеру да у суботу или уторак закаже седницу управе Факултета у Нишу. Зорану рекох да ме о томе благовремено обавести.

Прекјуче (уторак, 1-ог) и јуче (среда, 2-ог новембра) био сам у Нишу. Првог сам имао часове на Правном факултету. Тамо сам чуо да је одржана седница факултетске управе још у суботу. Седници је присуствовао и ректор Б. Благојевић. Не могу да ми објасне како су пропустили да ме обавесте. Једни криве друге. На седници се разговарало о следећем дневном реду: 1) Проблем предавача и асистената и проблем извођења наставе по одсецима; 2) Нека питања из области евиденције студената и 3) Избор в.д. декана Факултета.

На седници су донете многе одлуке. Тако, на пример, решено је да се одмах обнови конкурс за наставно особље (предаваче и асистенте), за све предмете који нису заступљени. Одлучено је да неки асистенти чији се предмет предаје на I години држе вежбе из других предмета на I години. У погледу даљег стручног оспособљавања нарочито асистената и млађих наставника, такође су донета извесна решења (обилазак других факултета и сл.). Изабране су биле и ко-

да је био у Лесковцу и да су тамо вредили ствари за рад Центра за ванр. студенте. Други центар ће бити у Зајечару. Прекјуче је дошла на Факултет једна њихова делегација. Они су озбиљно схватили потребу приближавања факултетске наставе својим ванредним студентима у срезу. Све су обезбедили и дошли су да питају како ће се одвијати тај рад и по ком распореду. Ја ћу се, вероватно, одлучити за Лесковац. Зајечар ће уступити Марковићу (мом асистенту) јер ми је доста путовања ионако. У тим центрима радиће се преко читаве године: два пута одлази наставник ради консултације и исто толико пута нека друга лица (асистенти, сарадници из среза и др.) организовале вежбе. Како изгледа, стоји пре неки дан у новинама коментар Мутаповићеве изјаве, испити са тим студентима обављаће наставници у центрима. Значи биће доста трке. Није лако ускладити све термине и на матичном факултету и тамо где хонорарно изводимо наставу и у тим центрима.

Од секретара Техничког факултета у Нишу примио сам данас обавест о стању ствари у погледу наставника Основа друштвених наука. Утолико пре што је ректор захтевао да видим како ће се на нишким факултетима организовати настава Социологије. Секретар ми рече да су расписали конкурс за наставника, да је за једног референта одређен Стојан Новаковић (!?), шеф Економског одсека на нашем факултету и да он пронађе другог. Није ми јасно зашто су мимоишли мене. Било је логично да се са мном консултују јер сам једини наставник Социологије у Нишу. Тражио сам од секретара да ме детаљно информира о току и исходу избора односног наставника, посебно због тога што су већ дали да предмет држи неки наставник историје, као и због тога што су, чујем, конкурисали и неки други средњошколски наставници којима није социологија или нека слична дисциплина (филозофија) струка.

„Јенкију” (Драгољубу Јанковићу, из „Народних новина”) сам предао један напис за новогодишњи број („Факултети и наша критичка мисао”). За следећи број послаћу му један чланак о социологији. Он је то тражио. И за „Гледишта” (часопис у Нишу). Мораћу и да за њих нешто спремам. Дакле, осећа се интересовање за делатност и живот на новоотвореним факултетима, тражи се контакт са њима. Тако ја разумем и ово инсистирање „да нешто напишем за лист”.

...
Доста је прошло од како нисам ништа прибележио ...